

**MKPATARA NA NSOGBU NDAKPO ỤMỤ NWAANYỊ NA NAJIRIA N’OGE UGBU A:
STEETI ANAMBARA DỊ KA IHE NLERE ANYA**

Chidimma Anthonia Ejioforbiri

Ngalaba Amụmamụ Igbo, Afrịka Na Nzikọrịta Ozi

Mahadum Nnamdi Azikiwe, Awka

ca.ejioforbiri@unizik.edu.ng

08134728087

Na

Prof. Gladys Ifeoma Udechukwu

Ngalaba Amụmamụ Igbo, Afrịka Na Nzikọrịta Ozi

Mahadum Nnamdi Azikiwe, Awka

gi.udechukwu@unizik.edu.ng

07032751108

Ụmị Edemede

Ndakpo bụ ikwaso mmadụ iko n'ike n'enwetaghị ntuziaka ya bụ onye e mere ya bụ ajo ihe. O so n'otu n'ime otutu ajo omume dị iche iche juputara n'ala Igbo, n'obodo anyị bụ Naijiria nakwa n'ụwa niile. O bụ ihe jokariri udele na njo ma sigbuo nkakwu n'isi etu ndakpo si ari ibe ya elu n'ala anyị ugbo a. Ndakpo a na-abịara ma nwoke ma nwaanyị, ma nwata ma okenye. Mana o ka n'onuogugu n'ebe umu nwaanyị nọ tumadi ndi ntorobia anyi. Ufodu oge, umu nwoke na-enweta ihe imaka ndakpo a anaghi enwenwu ike ikwuputa n'ih ihere Ndakpo umu nwoke bu nke na-adị mana o naghị abiakariri ha di ka o si abịara umu nwaanyị. O bu nke a mere ndinchocha jiri lebaa anya na ndakpo umu nwaanyị ndi ntorobia. Ndakpo a ebutela nsogbu di iche iche di ka ajo onodu echiche ime mmuo, igbu onwe, orja mmeko edina, mgbasa ezinaulo, atughi ime, onwu, wee diri gawa. O bu nsogbu ndi a niile kpaliri mmuo ndinchocha ha jiri gaa n'ihu horo isiokwu a iji wee ziputasia ihe odachi sitere na ndakpo umu nwaanyị ma nyekwa ntunye aro ka a ga-esi gboo ma o bu belata ya. A gbadoro ukwu n'atutu ime mmuo (Psycho Analysis) nke Sigmund Freud, 1856-1939 iji choputa etu onodu ime mmuo mmadu si aru oru, odidi ya, nhazi ya na orja na-emetuta ya wee tuchaa isiokwu a. O bu usoro 'Sovee' ka a gbasoro wee mee nchocha a. Ebumnobi nchocha a bu iziputa mkpatara na nsogbu di iche iche ndakpo na-etinye ndi mmadu hutara onwe ha na ya bu ajo onodu nakwa ka a ga-esi gboo ya bu nsogbu. A turu anya na e mecha nchocha a, na o ga-emegehe anya ndi mmadu imata ihe ndi na-akpata ndakpo, nsogbu o na-eweta ma matakwa uzọ di iche iche a ga-esi gbochie ma gbanahu ya bu ajo onodu. A choputara na ndakpo umu nwaanyị na-adaputa site n'ajo ejiji umu nwaanyị na-eji, enyeghi umuaka ezi ozuzu site n'aka ndi nne na nna na enweghi iwu na ntaramahuhu siri ike iji gbochie ajo onodu a site n'aka ndi goomentị. Nchocha ga-abara oha mmadu uru, ma nwoke ma nwaanyị, ma okenye ma nwata ma okachasi ndi ntorobia ndi nwaanyị. O ga-emekwa ka ndi na-akpa udi agwa a mata na o nwere ntaramaahuhu kwu eche onye o bua kpara ya bu ajo agwa, ma zeere ya.

Okwu Mmalite

Otu ndi mmadu emeela nchocha di iche iche gbasara ihe di iche iche na-eme n'ụwa. O ga-ekwekwa ghotu na e nweela ndi lebara anya n'ihe gbasara ndakpo a na-adakpo umu nwaanyị na mba di iche iche, n'Afrịka nakwa n'ala Naijiria. Mana ndinchocha choro ileba anya na ndakpo umu nwaanyị n'ala anyi di ka o metutara ala Igbo na steeti Anambara kpomkwem. O bu nke a mere ndinchocha jiri horo isiokwu a bu: "Mkpatara na Nsogbu Ndakpo umu nwaanyị n'oge ugbo a: steeti Anambara di ka ihe nleru anya". Nchocha a ga-eme n'isiokwu a bu nke ga-enye aka ichoputa mkpatara ndakpo okachasi ndakpo umu nwaanyị na nsogbu di iche iche ndakpo o na-ewetara ha.

Uwa Chukwu kere bu nnoo nke juputara n'ihe di iche iche di mma. Chukwu kere uwa niile were ihe ndi ahụ niile tnye n'aka mmadu iji wee mee ka mmadu na-enwe anuri n'ụwa. Mana ka o di ugbo a, mmadu bi n'ụwa emebiela uwa site n'omume di iche iche joro njo ha na-eme di ka: igbu mmadu, izu ohi, ibo mmadu ebubo ugha, inara mmadu ihe ya n'ike, igwo ogwu, inye nsi, idakpo mmadu diri gawazie. N'oge ugbo a, ezi mmekorita mmadu na ibe ya adighizi etu o kwesiri n'ih na ekwensu abaala otutu mmadu ime ma were ha na-arụ oru ojo di iche iche. O buzi enweghi ezi mmekorita mmadu na ibe ya a na-eduba n'ajo ihe a koro ndakpo.

Ndakpo bu ihe joro nnu kwu njo maka na o na-eme ka ndi ya bu ihe odachi dabidoro noro na mwute, egwu, inoro onwe nakwa ajo onodu ndi ozo. N'ua niile gbaa gburugburu, a na-anu akuko di iche iche kwa mgbe kwa mgbe banyere ndakpo. A gbadatakwa na mba Afrika, ya bu agwa ojobo na-arikwa ibe ya elu. N'otu aka ahụ kwa, a bia n'ala anyi bu Najirija, etu o di be oke ka o dikwa be ogini. O dikwazi etu ahụ wee gbadata n'ala Igbo nakwa na steeti Anambara kpomkwem.

Ndakpo bu ikwaso mmadu iko n'ike n'enwetaghi ntuziaka ya bu onye e mere ya bu ajo ihe. Ajo akparamagwa a bu nke jogburu udele na njo ma sigbuo nkakwu n'isi n'ih i etu o si arizi n'ogo di elu n'ua niile, Afrika, ala Igbo nakwa steeti Anambara kpomkwem.

Nchocha a gbadoro ukwu na ndakpo umu nwaanyi n'ala anyi okachasi na steeti Anambara, mkpatara ya, nsogbu na ogbugbo ya nye mba niile. O dikwa mkpa ime ka a mata na o bughi naani umu nwoke na-adakpo umu nwaanyi na n'oge ufodu, a na-ahuta ebe umu nwaanyi na-adakpo umu nwoke. Ndakpo umu nwaanyi bu nke na-arizi n'ogo di elu ugbo a bu nke na-esite n'oke akpiri n'akuku nke umu nwaanyi nakwa oke ochicho n'akuku nke umu nwoke bu ndi na-achọ inwe ego nke taa, nke echi ma o bu oke aguu ikwa iko. Ufodu umu nwoke ndi a na-eme ajo ihe a na-ewere ihe ha si n'ahu nwaanyi ha dakporo wee gakwuru dibia ga-agworo ha ogwu ka ha wee nwee ego. N'aka nke ozo, ndakpo a na-abiakwara umu nwaanyi n'ih i ajo akwa ha na-eyi bu ndi anaghi ekpuchite ha ahụ nke oma. Site n'ajo ejiji a, ndi omekaomee a na-adakpo ha n'ulo ma o bu chebiri ha n'ohia na uzọ ma dakpoo ha. Nke a wee buru onodu na-agba anya mmiri nke kpaliri mmuo ndinchocha ibagide nchocha n'isiokwu a iji choputa mkpatara ya na nsogbu o na-eweta tinyere uzọ a ga-esi gbochi ya.

Nkwa Ndakpo

Egwu ndakpo bu nke na-ejide nwaanyi o bula na ndu ya. Otutu oge, etu umu nwaanyi si eje nakwa usoro obibi ndu ha bu nke a na-akpachapuru anya n'udi di iche iche di ka mmekorita ha na mmadu ibe ha, iga ije n'abali naani ha, igwa onye ha amaghi okwu, iyi akwa ga-akpalite aguu ikwa iko diri gawa. E nwere otutu nkwa di iche iche banyere ndakpo bu nke ndi odee di iche iche kwara n'udi di iche iche sitere n'aka ndi omebe iwu na sitekwa n'aka ndi ndebe omenala.

Onye mbu a ga-akpoturu na nkwa ndakpo bu Smith (2004) bu onye kwara ndakpo di ka mwabanye n'ime ahụ mmadu n'ebe di ka ikpu, onu ma o bu ike site n'iji aka ike ma o bu mmaja, enwetaghi nkwenye ma o bu enweghi ike nke onye a dakporo n'ih i erubeghi afọ nkwenye, inubiga mmanya oke ma o bu nsogbu uburu. N'ebe a, Smith na-eme ka a ghotu na onye adakporo anaghi enye nkwenye nke ya tupu adakpoo ya. Eastal (1992) kwakwara ndakpo di ka mwanye nke ahụ onye mwakpo ma o bu ihe onye mwakpo na-eji n'enwetaghi nkwenye nke onye ahụ o dakporo.

Nkwa a Eastal nyere na-akwa na e nwetaghi nkwenye nke onye a dakporo. N'iga n'ihu, Adeparua (2021) na nkwa nke ya huru ndakpo di ka nke na-esitekar i n'aka ndi ha na onye a dakporo bi n'ulo bu ndi kwesiri ichekwaba ha. Adaparua gwara n'ihu kwuo na ndi nna ufodu na-adakpo umu ha ndi nwaanyi otutu oge ma twakwa ha ime. Nkwa Adeparua nyere bu nnoo nke na-eme n'oge ugbo a ebe ufodu ndi nna na-edinazi umu ha ndi nwaanyi ma twakwa ha ime.

Barstow (2020) n'aka nke ya kwara ndakpo di ka iwu si kwaa ya di ka mmeko mmadu na onye erubeghi afọ nkwenye na-enwe n'enwetaghi nkwenye onye ahụ. Na nkwa Barstow a, a ga-achoputa na onye erubeghi afọ nkwenye (*age of consent*) enweghi ike nke onwe ya n'icho ka a dakpoo ya. Barstow gwara n'ihu kwuo na ndakpo n'ike nke iwu n'iwu na-eme ka ndi a dakporo nwe nsogbu nke ime mmuo nakwa nke a huru anya tinyere ibute oria mmeko nwoke na nwaanyi nakwa enweghi ike imuta nwa. N'ebe a, Barstow na-eme ka a mata na otutu oge na ufodu ndi a dakporo na-ebute oria nke nwere ike igbu onye ahụ ma o bu mee na onye ahụ agaghi amuta nwa n'odinihu.

Tchen (1983) kwakwara ndakpo di ka enwetaghi nkwenye nakwa igodo jikotara nkwa o bula nye ndakpo. Ihe Tchen na-ekwu bu na ndakpo niile a na-enwe na-adabekari n'enwetaghi nkwenye onye a dakporo. Nkwa a o nyere dabara nke oma n'ih i na tupu e nwee mmeko edina, e tosiri inwe ezi nkwenye n'etiti ndi choro inwe mmeko ahụ tupu a malite ime ya. Browne (1991) n'aka nke ya nyere mkpesa na n'onwa Septemba n'afọ 1991, na otu nwoke Tasmania bu onye a turu nga maka idakpo nwunye ya. O

kọwara na nke a bụ ndakpo di na nwunye mbụ e nwere na steeti ahụ ma burukwa ndi e mere ka ha noro iche iche. Nkọwa a Brown nyere gbasara ndakpo n'etiti di na nwunye bụ eziokwu mana o bụ nke ndi mmadu na-eche na o bughị eziokwu n'ihia na ha na-eche na o nweghi ka di ga-esi dakpoo nwaanyi o ji ego ya luta.

Follet (1986) n'aka nke ya na-ekwu na ndakpo site n'usoro nkowa iwu bụ nke agaghị ejedebezi na naani ntinye ihe o jiri buru nwoke n'ihe nwaanyi ji buru nwaanyi kama na o gunyekwara itinye akuku ahụ o bula ma o bụ ngwa o bula n'onu ma o bụ n'ike nsi mmadu. Follet na-eme ka a ghotā na o bughị site na naani njeko ihe nwoke jiri buru nwoke na ihe nwaanyi jiri buru nwaanyi ka a na-esi na ya enwe ndakpo na a na-esikwa n'onu ma o bụ n'ike nsi eme ndakpo.

Nkọwa Ntorobia

Okwu a bụ ntorobia na nkọwa ndi Igbo bụ ndi tozuru etozu n'ihe e ji mmadu eme. Ndi ntorobia bụ nwoke na nwaanyi rurula ogo iji aka ha wee mee ihe ndi ahụ di mkpa maka ndu ha n'enweghi mgbochi o bula. Ha bukwazi ndi ahụ nwere ike inye onwe ha ntuziaka ma gbasoo usoro dabara adaba n'ihazi ndu ha nakwazi nke ezinaulo ha siri puta. O doro anya na ndi ntorobia bụ ndi toruru ogo iji aka kwenye ma ha a ga-enwe mmeko edina ma o bụ na ha agaghị kama inweta ndakpo n'aka onye ha enyeghi ntuziaka ha.

Ndi ntorobia bụ umu nwoke na umu nwaanyi bidoro n'agbata afọ iri na asato ruo afọ iri anọ. Ha bụ ndi ahụ e nwere ike ihanye ihe di iche iche n'aka di ka: alumalu, nlekota ezinaulo, akunauba dgz.

Ndi otu *United Nations* n'aka nke ha hutara ndi ntorobia di ka ndi no n'agbata afọ iri na ise na iri abuo na anọ. Ha kwuputara nke a maka nchikota na ndeko aha. Otu a gwakwara n'ihu kwuo na oge ntorobia bụ nke a ghotakarichara di ka oge mgbanwe site na ndabere nke abumwatakiri wee banye na nke nnononwe nke abumokenye.

Ntuleghari Atutu Ederede

Atutu bụ echiche ndi okammuta di iche iche banyere ndu na ihe ndi ozo metutara ndu. Omenala nwere atutu digasi iche iche o ji aru oru. O bụ atutu ndi a na-enye aka n'inyocha isiokwu a na-ekwu maka ya na nchocha. Atutu a ga-agbaso wee mee nchocha a bụ atutu ime mmuo. Atutu a di ka Dobbie (2012:55) siri kwaa bụ nke Sigmund Freud ji aka ya wee guzobe n'afọ 1856 – 1939 iji choputa etu onodu ime mmuo mmadu si aru oru, odidi ya, nhazi ya na oria na-emetuta ya. Freud bụ dibia Bekee na-ahụ maka uburu isi mmadu guzobere atutu a iji choputa ihe na-ebutere ndi oria ya oria di iche iche bụ nke anaghi egosi n'elu ahụ. O choputakwara na otutu oge, ihe ike mere mmadu na ndu n'oge gara aga bụ nke onye ahụ agwoghi na gboo na-ebutere ya oria n'odinihu. O kpebiri na ihe ebughi n'uche na-emetuta ihe mmadu na-eme, ihe mmadu na-eche na ihe mmadu na-ekwu n'agbanyeghi na onye ahụ amaghi na ihe ndi ahụ di ya n'obi.

Freud mechaara malite iji atutu a were aru oru nnyocha ekpemekpe, nkomiriko, aati na agumagu. N'iji kwaa onodu ime mmuo mmadu, Freud kewara ya uzo ato. Ha bụ:

Idi (Id): Nke a bụ akuku ime mmuo mmadu nke na-eme ka mmadu kpaa agwa ojojo ekwesighi ekwesi n'ebughi uzo chee ya eche. O bụ akuku ime mmuo mmadu nke na-emetuta mmasi mmadu nwere banyere oke ochicho ihe utu nke anu ahụ. O bụ nke a na-ebute ajo omume ruru unyi di iche iche di ka ndakpo na ime enyi nke mmadu anaghi eche ihe omume ndi ahụ ga-aputa tupu o mee ha. Mpaghara ime mmuo anaghi eche maka iwu, odinaala na nkwenye. Otutu oge, o na-eduba mmadu n'ila n'iyi. Mmadu o bula nwere mpaghara ime mmuo a n'ime ya mana ihe dizi iche bụ etu mmadu si were achikwa onwe ya iji hu na o naghị aputa ihe n'omume ya.

Igo (Ego): Nke a bụ atutu ime mmuo mmadu nke na-eche echiche maka ihe akparamagwa ya ga-aputa tupu o kpaa agwa. O na-atule echiche, nhoru di iche iche, na mputara di iche iche tupu o kpaa agwa. Akuku ime mmuo a na-arū oru di ka onye nonetiti iidi na Supaigo. Mmadu o bula nwere mpaghara ime mmuo a mana ufodu ndi ejirila mmanya na-aba n'anya na anwuru ike memilaa ya.

Supaigo (Superego): Nke a bụ akụkụ ime mmụọ mmadụ nke a na-ahụta dị ka akonuche mmadụ. O na-eche echiche maka ihe ziri ezi tupu o nwee mkpebi n'ihe ọ bụla ọ na-eme. Ndị nne na nna bụ ndị mbụ na-egozube akụkụ ime mmụọ ahụ n'ebe ụmụ ha nọ. Ka ha na-eto, otu dị iche iche na ọha obodo na-enye aka ịgbazi ezi akparamagwa nke a.

Zaviera (2008) mere ka a mata na ọmụmụ ime mmụọ anaghị amụ maka ime mmụọ kpomkwem n'ihina a naghị ahụ ya anya, kama, ọrụ ya na-ejedebe n'ọmụmụ nziputa ime mmụọ nke a chikọbara n'akparamagwa dị iche iche. N'ihina nke a, ọmụmụ ime mmụọ bụ sayensị na-eleba anya n'akparamagwa na nziputa ime mmụọ.

N'iji atụtụ ime mmụọ nke Freud bụ onye na-ahụ maka ahụike wee tuchaa isiokwu bụ: “Mkpatara na Nsogbu Ndakpo Ụmụ Nwaanyị na Najirịa n'Oge Ugbu a: Steeti Anambara dị ka Ihe Nlere Anya”, tupu mmadụ eziputa ajọ akparamagwa a bụ ndakpo, onye ahụ echeelarị ya n'uche, tulechasi usoro otu ọ ga-esi were ziputa echiche obi ya. O bụ ya ka Freud tuputara n'atụtụ ya n'ihina na o nweghị ihe mmadụ na-eme na nkịtị maka na ọ ga-enweriri mmụọ ga-eduba ya n'akparamagwa ndakpo a tupu o ziputa ya. N'akụkụ onye a dakporo, atụtụ a na-aputa ihe n'uzo puru iche n'ihina na echiche ime mmụọ ya na-agbanwe nke bụ na onye ahụ nwere ike na-ahutazi onwe ya na ndu ọ dị ka nke enweghizi isi. Site n'uzo di etu a, onye ahụ nwere ike ibanye n'onodu iche echiche iwepu ndu ya.

Ntuleghari Ederede Nchoputa

N'ebe a, a ga-eleba anya na nchocha di iche iche e merela banyere isiokwu a bụ ndakpo umu nwaanyị n'ala anyi, mkpatara, nsogbu na ogbugbo ya.

Ilechukwu na Ilechukwu (2020) mere nchocha maka mmeto umuaka n'ala Igbo di ka mgbochi nye ntolite ha ma kowaa site n'onu Maniglio (2012) na idina nwata n'ike di ka e siri choputa na-ebute oke nchekasi n'ebe nwata ahụ nọ. Sanderson (2006) gakwara n'ihu kwuo na otutu mgbe ndi gabigara mmeto na-achọ mmekorita na ngosi ihunanya mana n'ihina ihe ha gabigara, ha na-atu egwu mgbe o bula a chorọ igosi ha nke a n'ihina enweghi mmekorita ha chorọ bụ nke ha na-atu egwu ya ma a chorọ igosi ha ya. O na-eme ka ha nwee aguu mmekorita nke nwere ike iduba ha n'iji ngwa di iche iche akwaso onwe ha iko iji nweta afọ ojuju. Ozọ bụ na ọ na-eme ka onye ahụ na ezinaulo ya okachasi nne na nna ya ghara inwe ezi mmekorita. Ufodu anaghikwa achọ imuta nwa n'ihina na ha na-atu egwu na ha agaghị ekpuchinwu umu ha ma puo maka udi mmeto a ha gabigara. Ebumnobi nchocha ha a bụ igosiputaasi uzọ di iche iche e si emeto umuaka n'ala Igbo.

Okeyika (2023) mere nchocha n'isiokwu a bụ: “Enweghi Nchekwa na Ogbaghaara n'Oge Ugbu a: Nziputa Ha na n'Agumagu Ederede Ndi a Horo”. Ebumnobi nchocha ya bụ iji akwukwo ndi a horo were ziputa etu enweghi ezi nchekwa si wee di n'ime akwukwo ndi ahụ. Otu n'ime akwukwo ejije o were bụ *Chiadikaobi* nke Onwuneme na Asika dere ziputara ndakpo di ka ihe na-aputa ihe n'ihina enweghi ezi nchekwa. Nchoputa n'ime akwukwo gosiri etu agwa a kporo Chiadi siri dakpoo Adaugo.

Nwokoye (2023) mere nchocha n'isiokwu a bụ: “Nchekwa Na Akunauba Najiria: Ala Igbo Di Ka Ihe Nlere Anya”. Ebumnobi nchocha ya bụ ikowaputasi etu enweghi nchekwa si arị ibe ya elu n'obodo anyi bụ Najiria tumadi ebe o metutara ndakpo bụ ebe o kowara na a na-akwaso umuaka nwaanyị iko n'ike ma gakwa n'ihu kwuputa na o bughị naani umu nwoke na-amagba umu nwaanyị kama na ufodu umu nwaanyị na-amagbakwa umu nwoke mana ha pere mpe n'onugwu.

Nchikota Ntuleghari Agumagu

Site na ntuleghari agumagu e mere, ndinchocha choputara na otutu ndi mmadu di iche iche emeela nchocha di iche iche banyere ndakpo. Ma n'ime nchocha ndi a e merela, o nwekabeighi nke ndinchocha choputara gbadoro ukwu kpomkwem n'isiokwu ha. O bụ ya kpalitere ndinchocha ime nchocha na ya bụ isiokwu bụ: “Mkpatara na Nsogbu Ndakpo Ụmụ Nwaanyị na Najirịa n'Oge Ugbu a: Steeti Anambara di ka Ihe Nlere Anya”

Ntucha Nchocha

N'ebe a ka ndinchocha ziputara isiokwu nchocha ha kpomkwem site n'itucha usa ndi e nwetara site n'aka ndi a gbara ajuju onu iji gosiputa ebumnoobi nchocha a.

Ihe Ndakpo Putara

Site na nchocha e mere, ndakpo bu okwu a kpu n'onu n'oge ugbo a. O bu ajo onodu na-echere ezi usoro obibi ndu ndi mmadu na mba uwa niile aka mgba. Onuogugu a na-enweta maka ajo agwa a na-abawanye kwa ubochi. Ndi a na-ahutakari na-akpa ajo agwa a na-abukari umunwoke okachasi ndi ntorobia.

A choputawara na ndakpo putara ikwasa iko n'ike nke nwoke na-akwaso nwaanyi maobu nwaanyi na-akwaso nwoke ma burukwa nke megidere ochicho obi nwaanyi ma o bu nwoke ahụ. Otu onye n'ime ndi a gbara ajuju onu bu Maazi Paul Okonkwo kowara ndakpo di ka iji ike manye mmadu inwe mmeko. O kowara na mmeko nwoke na nwaanyi na ndakpo abughi otu ihe. O buru na o bu site na nkwekorita mmadu na ibe ya, a mara na o bu mmeko nwoke na nwaanyi mana o buru na o bu nke a manyere mmadu amanye, a mara na o bu ndakpo. Okpurukpu ihe Maazi Okonkwo na-achọ ime ka a mata bu na ndakpo bu mgbe mmadu enyeghi nkwenye ya n'ihe gbasara inwe mmeko ma buru nke a manyere ya amanye na ya. Ozo, nwa amadi a gara n'ihu mee ka a mata na o nweghi onye na-achọ ka ndakpo biara ya. Kama onye a na-ama ikpe na ndakpo bu onye ahụ kwasara mmadu iko n'ike. O bu naani ya ka a na-enye ntaramahuhu.

A choputakwara na ndakpo abughi naani oge mmadu ji anya oma ju inwe mmeko edina, kama, otutu oge onye na-amanye mmadu inwe mmeko nwere ike inye onye ahụ ogwu ga-eme ka o ghara imatazi onwe ya iji nwee ohere imejuputa ebumnoobi ya. Ork. Chinenye Okeke mere ka a mata na otutu oge na ndi na-akpa ajo agwa ndakpo a na-aga n'ihu tinyere onye/ndi ha choro idakpo ogwu ura iji meek a onye/ndi ahụ ghara imazi onwe ha. Ork. Uche Nnodu kowaputara na mgbe ufodu na a na-akwasokwa ndi uche ha ezuchaghi oke iko n'ike. Ufodu ndi na-akwaso ndi no n'onodu di etu a iko n'ike na-eme nke a maka na ha enweghi ike ikwunwu onye mere ha ajo ihe ahụ ma site n'uzo di etu ahụ tinye ndi di otu ahụ n'onodu ojoo di iche iche Nke a ka Maazi Ogbonnaya Obudi mere ka a mata na ufodu ndi na-akpa ajo agwa a na-enye onye ha choro ikwaso iko n'ike mmanya oku ka ha gharazi imata onwe ha. O mekwara ka a mata na ndi na-akwaso mmadu iko n'ike nwere ike ibu ndi maara ndi ahụ nke oma ma o bu ndi amaghi ndi ahụ.

Ihe Ndi na-Akpata Ndakpo Nwaanyi Kpomkwem

Ihe ndi a choputara na-akpata ndakpo gunyere ndi a;

- Inu mmanya na-aba n'anya/ ogwu ike: Otutu ndakpo na-aputakari ihe site n'inu mmanya na-aba n'anya. Nke a na-eme ka onye na-akpa ya bu ajo agwa buru onye ejighi uche na mmuo ya wee mata ihe ndi o na-eme. Nke a bu n'ih na o bu ogwu ma o bu mmanya na-aba n'anya na-ebughari ya. N'otu aka ahụ kwa, onye na-akpa ajo agwa a bu onye agaghi ekwe njidenwu nke na-eme na onye o bua o huru oge ahụ bu anu oriri nyere ya.
- Ajo Ejiji Umụ Nwaanyi: N'oge ugbo a, udi ejiji umu nwaanyi na-eji bu nke na-agba anya mmiri ma buru nke na-eduba umu nwoke n'onwunwa idakpo ha. Maazi Onuora kwuru na ajo akwa umu nwaanyi na-eyi ugbo a di ka igosi akuku ahụ ndi ahụ na-akpalite aguu akwamiko n'ime umu nwoke so n'ihe na-ebute ndakpo umu nwaanyi.
- Enweghi Oru: Etu enweghi oru na Najirija wee gbadata na steeti Anambara na mpaghara Nnewi, Onicha na Oka di oke elu. N'ih ajo onodu akunauba nke Najirija, otutu ndi ntorobia enweghizi ihe ha na-enwenwu nke na-eduba ha n'ime mpu di ka ihe ikpeazu ha huru ime. Ha na-etinye aka n'izu ohi, ntori mmadu, ndakpo nakwazi igbu mmadu. Di ka e si kwuo n'okwu "Na ino nkiti na-ebute ajo echiche." N'ih ajo onodu mkpasu iwe ha hutara onwe ha, ufodu ulo ha gara izu ohi na ha, ha na-adakpo umu nwaanyi no na ha.
- Enweghi Ezi Ozuzu: Nne na mna n'oge ugbo a anaghi enye umu ha tumadi ndi nwaanyi ozuzu n'ezi usoro obibi ndu. Obibi ndu ha na ozuzu ha bu nke sitere n'aka ndi enyi na ndi otu ogbo ha bu nke na-eduba ha ikpa ajo agwa di iche iche nwere ike ibute ndakpo.
- Enweghi Njikwa Onwe: N'oge ugbo a, enweghi njikwa onwe bu otu n'ime mkpatara ndakpo bu ebe nwoke enweghi ike ijidenwu onwe n'oke aguu nke akwamiko.

Nsogbu ndakpo na-ewetara onye a dakporo

E nwere otutu nsogbu di iche iche na-adaputara onye a dakporo di ka nchoputa anyi si gosi. Ha bu;

- Obi Nkoropu: Mgbe onye a dakporo gabigachara ihe ujo dakwasara ya. O na-abanye n'inwe obi nkoropu bu nke na-ahia ahụ isi na ya puta. Ndi a dakporo na-ahuta ndu di ka ihe enweghizi isi mgbe o na-agabiga ihe ujo ahụ naani ya onwe ya. O na-atu egwu ikwuputa ihe o na-agabiga maka na e nwere ike isowa ya asowa.
- Ime Okwa/ Ime Mkpuke: Otutu ndi a dakporo na-adikari ime a tughị anya ya, bu nke na-aghasa ndu ha kpam kpam. O nweghizi ihe ha na-eme ga-enwe isi. Otu onye n'ime ndi a gbara ajuju onu bu Maazi Nnamdi Okoro kwuru na nke kachasi njo bu na nwata a mutara n'onodu di otu a anaghi enwetacha nnabata zuru oke n'obodo. Ufodu oge, a na-eji ya ako ya onu.
- Orja Mmeko Nwoke na Nwaanyi (STD): Nsogbu ozo kacha gbaa elu sitere na ndakpo bu orja mmeko nwoke na nwaanyi nke Bekee kporo 'Sexually Transmitted Disease' di ka orja obirinaajaocha/mmwinwu bu HIV/AIDS. Orja ndi a na-emekepa ndu ndi hutara onwe ha n'ajo onodu ahụ, ahụ.
- Isi Akpakoghị Onu/Isi Mgbaka: A choputara na otutu oge na ndi a dakporo bu ndi isi ha anaghizi akpakota onu n'ihu na ha enweghi ike inagide oke ujo ihe ha gabigara. Nke a na-eme ka ha buru ndi na-awị ara ma hutazie onwe ha n'uloogwu na-ahụ maka isi mgbaka.
- Igbu Onwe: Di ka e si ekwu n'okwu, "Na ihe mmadu gabigara bukarisiri ezigbo onye nkuzi." O bu naani onye a dakporo ma n'eziokwu eziokwu, etu o di ya inweta ajo akparamagwa a bu ndakpo bu ihe jogburu onwe ya na njo. Imerime ndi a dakporo enweghi ike ikwaputa ihe mgbu ha na-agabiga nke na-ebutere ha igbu onwe ha.

Uzo Di Iche Iche e Nwere Ike Isi Gbochie Ndakpo Umụ Nwaanyi na Naijiria

- Nga Mkpuru Oka: Mgbe o bula aka kpaala onye dakporo mmadu, ntaramahuru ga-eso ya tosiro ihu nga mkpuru oka. Mgbe a turu otu onye ma o bu mmadu abuo nga, onye o bula na-eche ya bu ajo ihe n'obi ya ga-atu ujo maka inweta onwe ya na nga o gaghị aputa aputa.
- Nkuzi Banyere Ndakpo n'Ulo Akwukwo: O ga-adi mma ka goomentị gbakwunye nkuzi banyere ndakpo n'ogo agumakwukwo di iche iche. Nke a ga-enye aka ikuziri umu akwukwo okachasi umu nwaanyi n'uzo ha ga-esi chekwaba onwe ha iji hu na ha ahutaghi onwe ha n'ajo onodu a.
- Iguzobe Otu na-Ahu Maka Ndakpo: O ga-abu ihe ga-amagbu onwe ya ka goomentị guzobe otu a n'ime ime obodo iji mee ka ndi mmadu mata nsogbu na oghom di iche iche na-aputa site na ndakpo iji hu na ndi mmadu gbanahuru ajo akparamagwa a.
- Inye Oru: Enweghi oru so n'otu ihe na-eduba ndi ntorobia n'ikpa ajo akparamagwa a. O buru na goomentị etiti, steeti na okpuru ochichi obodo jikoo aka kewaputasi ohere di iche iche ma tinye ndi ntorobia n'oru, ajo onodu a ga-ebelata.
- Nne na Nna {zu Umụ Ha nke Oma: O bu oke na oru diiri nne na nna ikuzi na igbaziri umu ha ezi usoro obibi ndu. O bu oru ha ikunye mkpuru oma n'ime umuaka ha iji hu na ha bu ndi ga-abara ezinaulo ha uru nakwazi oha obodo.
- {mapu mmadu n'Obodo: Iji hu na e gbochiri ndakpo umu nwaanyi n'ala Igbo, ndi isi obodo ga-agba nnukwu mbu site n'iti iwu siri ike megide onye o bula a choputara dakporo nwaanyi di ka imapu ya n'obodo ma o bu itu ya nga mkpuru oka.
- Nkuzi Sitere n'Aka Ndi Isi Uka: O bu oru ndi isi uka ihu na ha na-akuziri ndi uka ha uzo nke Chineke site n'ime ka ha mata na ezi omume na ajo omume niile nwere ugwo oru ha n'otu n'otu. O dikwa mkpa ka ha na-enye nkuzi puru iche maka ndakpo nye onye o bula ma okachasi ndi ntorobia ndi isi ha na-anu oku.

Nchikota Na Mmehi

Ndakpo bu imanye mmadu n'ike ka o nwee mmeko edina n'esiteghi na nkwenye ma o bu ntuziaka onye ahụ. Ndakpo n'onwe ya bu ajo omume jogburu onwe ya na njo ma sigbuo nkapi n'isi. Mmiri bidoro n'isi wee gbarawa. N'oge ugbo a, nna na-adakpo nwa ya nwaanyi; nne na-adakpo nwa ya nwoke ebe nwa nwoke na-adakpo nne ya ma o bu nwanne ya nwaanyi. Keduzi ka o ga-adi maka onye ezi bu onye mmadu amaghi? Ya bu na ndakpo bu nnukwu aru n'ala Igbo bu nke na-ebutere ezinaulo nakwazi obodo ihe ihere na odachi di iche iche bu nke ndi mmadu na-ewere di ka na o nweghi ihe o bu ma chezo na ihe ojo o bula mmadu mere nwere ugwo oru ya. O bughị taa, o buru n'odinihu.

Ọ bụ ihe ga-amagbu onwe ya ka onye ọ bụla mụrụ anya dị ka azụ n'ihe gbasara ndakpo a. Gọmentị, ndị isi ụka na ndị isi obodo ga-enye aka n'izisa ozi site n'inye nkuzi pụrụ iche gbasara ndakpo n'ogbako dị iche iche gunyere: ụlọ ụka, ụlọ akwụkwọ, ụlọ ọrụ na ọha obodo. Nke a ga-eme ka a gbanahụ ajoyo na ọdachi ajoyo akparamaagwa a bụ ndakpo na-ewetara obodo anyị ugbo a na n'odinihu. A tụtụwaziri anya na nchọcha a ga-abụ ihe mmepe anya nye nwoke ma nwaanyị n'uzo dị iche iche ha gasei gbanahụ ndakpo na oghom so ya.

Edensibija

- Adeparua, D. (2021). "Rape as Social Hazard". Guardian Newspaper via: adeparuaadot55@gmail.com. Accessed on 10/11/21.
- Apyewen, U.A. & Philip, E.D. (2020). "The Role of Religion and State in Preventing Female Children Rape in Nigeria. *IOSR Journal of Humanities and Social Sciences (IOSR-JHSS)*, 25.
- Barstow, A.L. (2020). *Rape*. Encyclopedia Britannica. Retrieved from <https://www.britannica.com/topic/rape-crime>. Accessed on 10/11/2021
- Brignet, P., & Egbonimali, S. (2002). "Rape in Nigeria: Theory & Reality". Retrieved from <http://niOeriOeriOvillagesOquare.com/avest-article/rape-of-nigerians-and-country-what-should-we-do.html>. Accessed on November 9, 2021.
- Brownes, R. (1991). "Development in Tasmania's Rape Laws". *Legal Service. Bulletin*, 16(6), 286.
- Dobbie, A.B. (2012). *Theory into Practice: An Introduction to Library Criticism*. USA: Wadsworth.
- Easteal, P.L. (1992). Rape. *Violence Prevention*, 1(1), 1 – 7.
- Follet, R. (1986). "Reform of Sexual Offences Legislation". *Lobby, Summer/Autumn*, pp. 5 – 6.
- Ilechukwu, C.P. & Ilechukwu, D.I. (2020). Mmeto Umaka n'Ala Igbo di ka Mgbochi Nye Ntolite Ha. *Jonal Ozuru Uwa, Nke Amumamu Igbo, Afrika na Eshia*, 4(1), 2672 – 4243.
- Maniglio, R. (2012). Child Sexual Abuse in the Etiology of Anxiety Disorders: A Systematic Review of Reviews. *Trauma, Violence & Abuse*, 14(2), 96 – 112.
- Nwokoye, A.N (2023). "Nchekwa Na Akunaaba Najirja: Ala Igbo Di Ka Ihe Nlere Anya" n'Agumagu Nke Iri Na Otu Maka Ncheta Chiif (Dr) F. Chidozie Ogbalu (2023). Awka: Nnamdi Azikiwe University.
- Okeyika, J.I. (2023). "Enweghi Ezi Nchekwa Na Ogbaghaara N'Oge Ugbo a: Nziputa Ha N'Agumagu Ederede Ndi a Horo" Nke O Deere Ngalaba Omumu Asusu Igbo, Afrika na Nzikoritaozi, Mahadum Nnamdi, Awka, Iji Mezuo Nchoro Nweta PhD.
- Sanderson, C. (2006). *Counselling Adult Survivors of Child Sexual Abuse*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Smith, M.D. (2004). *Rape and Sexual Assault*. Retrieved from www.ahealth.com. Accessed on 7/11/2021.
- Tchen, C.M. (1983). "Rape Reform and a Statutory Consent Defense". *Journal of Criminology Law and Criminology*, 74, 1518.
- Zaviera, F. (2008). *Teori Kepribadian Sigmund Freud*. Jogjakarta: Prismsophie